

e Maartenadijk.  
oorst.  
recht.  
Wilman te Engelen  
Hoornaar.  
te Bergum.  
inden te Utrecht.  
ade.

ok te Delft.  
akerhorne.  
id. G. W. D. A. Th.

engelo (O.).  
ft.  
Scheveningen.  
sendaal te Utrecht.  
kelden.

Cand. J. W. v. d. L.  
Oldebroek.

1 Hebr. 13:8.  
Hebr. 13:8.

ngstudie-Raad te Lan.  
Voorzitter: Dr. B.  
itter: Dr. J. van der

A. de Jagher (Slijk-E.  
elke (Haarlem); „In-  
gsjubileum“, II. De  
ding“, III. Zend. F.  
ding op Nieuw Guinea  
Kruiningen); „Zend-

ava); Zend. H. M. B.  
ina); J. Schipper Un-  
zitter: Dr. W. G. H.  
ter: Dr. J. Pannhu-

ellenga (Meppel).  
(Hamburg); „Zwe-  
ee, die missionarische  
J. Bliet (De Bilt);  
Netelenbos (Hilvers-

(Aalten); „Amiboe“  
p de Goudkust).  
idden-Java); Zend.  
Boom (Hilversum);  
(Zeist).  
rztter: Prof. Dr. M.  
ter: Dr. H. J. Jaama-

man (Leiden).  
t (Hamburg); „Zwe-  
ee, die missionarische  
luin (Neerbosch); „Ja-  
fiddelkoop (Timor);

(geest); „Midden-Ja-  
mahera); J. van G.

(Hilversum); Me-  
Schroder (Batavia).  
1934) verlaagd tot f.

een prospectus te  
de Nye Welme“, Un-  
aar men zich thans  
is prospectus kan an-

Bilthoven. Te huur aan-  
g, aan hoofdweg, str.  
r, gas, electr. l., badk.  
lden (2 tweepers., 2 een-  
kinderb.), onmidd. bij  
ei, fiets- en wandel-  
arbad. 20/7—20/8 f. 100.  
—20/9 f. 175.— (excl. gas-  
r) Brieven: H. VEEB-  
erweg 53, Bilthoven.

eden verscheen:

Wat is het doel van  
Christelijk Nationaal  
Schoolonderwijs?

door

Dr. J. WOLTJER

e onveranderde dr.

rijs f. 1.10 — Geb. 112

houd: Inleiding.

Schoolonderwijs - 2.

volkschool - 3. De Ch-

rijke school - 4. De Ch-

rijke-nationale school.

Gevolgtrekkingen van

et heden en de toekomst.

it sobere, klare, klassie-

etooit behoort wel tot de

beste wat over ons Neder-

landsch Christelijk onder-

# DE REFORMATIE

## WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr. K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir. B. ter Brugge, Almelo; Dr. K. J. Cremer, Kampen; Dr. R. J. Dam, Kampen; Dr. A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr. D. van Dijk, Groningen; Dr. K. Fernhout, Baarn; Drs. D. J. Galle, Haarlem; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Ooster-Nijkerk; Dr. J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr. J. van Herksen, Ermelo; A. Janse, Biggekerke; Dr. P. Jasperse, Leiden; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Dr. J. v. d. Linden, Tzum; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs. Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseeuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr. G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr. R. Schippers, Wanswerd; Dr. J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs. H. Smilde, Groningen; Drs. H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr. N. Streekerk, Wollega; D. Stroot, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr. C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr. J. Thijs, Zwolle; Dr. C. Veenhof, Haarlem; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr. F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielenga, Franeker; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:  
Prof. Dr. K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.  
Drukkers-Uitgevers:  
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f. 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.  
Voor 't Buitenland f. 7.50 en voor Ned.-Indië f. 6.— per jaar.  
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f. 0.15.

HOUD: Hoofdartikel: Het recht van den oorlog. III. —  
De Schrift: De kwade herderin. (2 Sam. 21:10.) —  
Kerkelijk Leven: „De Heraut“ inzake doop en „pluriformi-  
teit der kerk“. IV. Isollement, geweld of opgedrongen? —  
Een parkeer: Op Crisis-diët. — Acta van de Classis  
Neder-Veluwe 1592—1620. V. — Lit. en Kunst: Een  
achter-gave. — Uit de Historie: De wederoprichting der  
Kerk in deze landen door „de Afscheiding“, in het licht van  
Matth. 16:18b. — Vakwetenschap en Praktijk: De sugges-  
tieve waarde van het gebed. — Perschoouw. — Kerknieuws.

### Bericht aan de lezers.

Onze medewerker, Dr. A. C. Drogendijk, hoopt  
verlang in ons blad nog enkele thetische artikelen  
over „Een nieuwe huwelijksmoraal“ te geven,  
waarin tevens geantwoord wordt op de critiek,  
die op zijn boek „Geboortebepaling en Oginisme“  
is uitgebracht. De nieuwe artikelen van Dr. Drogen-  
dijk zijn reeds aanwezig ter drukkerij; de plaatsing  
ervan begint onmiddellijk na de thans loopende  
reks hoofdartikelen. Terwille van de lezers, die  
zich ongetwijfeld voor de repliek van Dr. Drogen-  
dijk interesseeren, geven we reeds thans dit be-  
richt. Redactie.

## HOOFDARTIKEL

### Het recht van den oorlog.

#### III.

Niemand betwist, dat in het Oude Testa-  
ment de oorlog telkenmale tot een goddelijk recht  
verleid wordt.<sup>1)</sup> Het is de Heere zelf, die er oor-  
logen voert. Hij is de God der legerscharen, de  
God der slagorden Israëls, I Sam. 17:45, een  
krijgsman, Ex. 15:3, geweldig in den strijd, Ps.  
124:8. Er bestond een boek der Oorlogen des  
Heeren, Num. 21:14. Hij leerde Israël den krijg,  
Richt 3:2, leerde Davids handen ten strijde, II  
Sam. 22:35, Ps. 18:35, 144:1. Hij geeft niet alleen  
het bevel tot optrekken, maar stelt meteen de  
krijgstactiek vast, II Sam. 5:24. Het legerkamp is  
een heilige plaats, Deut. 23:10, 14. De buit van  
den oorlog is Zijn eigendom, en dus kan Hij het  
verbanen gebieden.<sup>2)</sup>

Maar ieder geeft ook toe den onlosmakelijken  
samenhang van dit ten strijde trekken des Heeren  
met het theocratisch karakter van Israëls staats-  
bestel. Het volk des Heeren is onder de oudtesta-  
mentische bedeeeling een tijdlang een nationale  
grootheid. Zodoende doet de Heere, wat bij  
andere volken aan den koning wordt toegeschreven.  
Dit brengt mede, dat in Israël voortdurend de  
gedachte wordt levend gehouden, dat het voort-  
bestaan, zooals trouwens ook het veroveren der  
nationale zelfstandigheid, niet afhankelijk is van  
militaire maatregelen. De Heere zal voor u strij-  
den, en gij zult stil zijn, Ex. 14:14. Het volk be-  
hoef niet te vreezen voor de inwoners van Kana-  
aan, wier gebied het moet veroveren. Verschrikt  
niet en vrees niet voor hen. De Heere uw God,  
die voor uw aangezicht wandelt, die zal voor u  
striden. Deut. 1:29, 30. Gideon verslaat met drie-  
honderd man het ontelbare leger der Midianieten.  
Een koning wordt niet behouden door een groot  
heer, een heid wordt niet behouden door groote  
kracht. Het paard (paarden en wagenen zijn in de  
oudheid de verschrikkelijkste oorlogsinstrumenten)  
heeft ter overwinning, en bevrijdt niet door zijn  
grootte sterkte. Ps. 33:16, 17. Meermalen brengt  
men wonder een gunstige wending voor Israël in  
het verloop van den strijd.

Nimmer mag uit het oog verloren, dat men in

Israël lang niet alles zet op de nationale ver-  
dediging of verovering. Er was een reeks gevallen,  
waarin vrijstelling van den dienst werd verleend.  
Deut. 20:5v. Vrijgesteld zijn: de priesters, de  
jongverloofden, zij die een nieuw huis hebben  
gebouwd en het nog niet hebben betrokken, zij  
die pas een nieuwen wijngaard hebben geplant.  
Ook de pasgetrouwen zijn een jaar lang vrij.  
Typisch is, dat de reeks van vrijstellingen wordt  
ingeleid door de betuiging: Uw hart worde niet  
vreesd niet voor uw vijanden, want het is  
de Heere, uw God, die met u gaat, om voor u te  
striden tegen uw vijanden, om u te verlossen.  
Deut. 20:3, 4.

Het is dan ook onjuist, om drie fazen te zien in  
den ontwikkelingsgang van den oorlog in het O.T.,  
zooals Dr. H. Th. Obbink doet. Hij noemt de  
eerste fase die van de oorlogen des Heeren in letter-  
lijken zin. Vervolgens, sedert 't koningschap, worden  
deze oorlogen uitingen van menschenlijken strijd-  
lust. Eindelijk, in de derde fase, worden de oor-  
logen verfoeid, en heerscht het zgn. profetische  
standpunt, dat zijn sterkte heeft in stilheid en  
vertrouwen.<sup>3)</sup> Ten allen tijde is in Israël het  
geloof gevoed, dat de uitslag van den krijg niet  
met het geweld der wapenen samenhangt, en dat  
de nationale zaak er niet enkel een is van militaire  
kracht en eer.

Zodoende is ook niet bevreemdend het bekende  
perspectief van het vrede-rijk, waar de Messias  
recht spreekt tusschen de natiën, en het oorlogs-  
tuig wordt omgesmeed tot landbouwwerktuigen.  
Jes. 2:4. Dit strijdt niet met de gedachte der oor-  
logen des Heeren, en met het geloof in Hem als  
den grooten Legeraanvoerder van Israël. Van den  
aanvang af is het koninkrijk van den Messias de  
bestemming van Israël, en zijn oorlogen zijn geen  
doel, maar middel. En bij deze laatste woorden  
houde men in het oog, dat Israël als volk slechts  
een plaats op de aarde verkrijgen kon door strijd;  
dat het daar een plaats op de aarde ontvangt,  
waar bijzondere ongerechtigheid der volken hun  
verdwijnen moest meebrengen, Gen. 15:16; en dat in  
latere historische situaties, wanneer het praktisch  
bestaanbaar is, dat eigen volksbestaan gehand-  
haafd wordt zonder nationale-politieke zelfstan-  
digheid, de Heere geen oorlog aanbindt voor Zijn  
volk tegen het Perzische rijk, wijl dat soort volks-  
eer, dat zich uitleeft in het roemdragen op na-  
tionale kracht, niet het doel is, dat Hij ooit Zijn  
volk gesteld heeft.

Maar de Heere is niet alleen de God van Israël;  
Hij is de God van hemel en aarde en de Heer aller  
volken. Jahve Zebaoth, Heere der Legerscharen,  
is Zijn naam. David heeft den zin dezer benaming  
voor Goliath nader omschreven door Hem aan te  
duiden als den God der slagorden van Israël. I  
Sam. 17:45. Doch deze naam heeft wijder zin.  
Hij duidt God aan als gebieder over alle machten  
van den kosmos. Hij is de Opperbevelhebber van  
het heelal. Amos 4:13.<sup>4)</sup>

Dus voert Hij niet alleen de Israëlietische legers  
ter overwinning, doch straft Zijn volk ook voor  
zijn ongehoorzaamheid door vreemde legermachten  
tegen Israël op te doen trekken. Ik wil u in balling-  
schap voeren voorbij Damascus, — zegt Hij, wiens  
naam is Jahve, de God der heirscharen. Amos  
5:27. Want zie, Ik verrek over Israëls huis — is  
de spreuk van Jahve, den God der heirscharen —  
een volk, dat u in 't nauw zal brengen. Amos 6:14.  
Vgl. Jerem. 5:15, Jes. 5:26. God stelt Zich a.h.w.  
aan het hoofd der vijandelijke legers en strijdt  
tegen Israël, omdat het God vergat.

Ook in dit geval gebruikt God dus den oorlog  
om Zijn raad uit te voeren.

In een enkele opmerking zij ook aandacht ge-  
schonken aan de oud-testamentische oorlogsges-  
chiedenissen. Niemand zal die zachtzinnig noemen.  
Ook in onzen kring is van „barbaarsch“ ge-  
sproken.<sup>5)</sup>

Hier moet gewezen op het verschil der oud-  
testamentische bedeeeling met die van het Nieuwe  
Testament. Van dit verschil geeft allereerst ons  
kennis het feit, dat Israël in gansch andere om-  
standigheden verkeerde dan de Christelijke ge-  
meente in de dagen van het Nieuwe Testament.<sup>6)</sup>  
Maar evenzeer houdt het in een verschil in duide-  
lijkheid van openbaring, d.i. in helderheid van  
inzicht en klaarheid van bewustzijn.<sup>7)</sup> „In geheel  
de openbaring der Heilige Schrift is een zeker  
proces onmiskenbaar. Het is in de Heilige  
Schrift niet een eentonige repetitie van altoos het-  
zelfde, maar er is in de Schrift een voortschrijden  
van minder tot meerder klaarheid. Dat is zoo met  
betrekking tot de openbaring ter zaligheid. Wat  
voor de geloovigen onder het Oude Testament nog  
veelszins in schaduwen hing, is door het Evan-  
gelie tot volle klaarheid gekomen... en ook wat de  
algemeene grondslagen van het zedelijk-sociale  
leven aangaat, is er wel geen strijd tusschen Oud  
en Nieuw Testament; maar toch is het onmisken-  
baar, dat ook de zedelijke en sociale motieven  
eerst in het Nieuwe Testament in hun volle glorie  
schitteren.“<sup>8)</sup> Israël heeft de wet der liefde niet  
zoo kunnen kennen als wij. Zeker geldt ook bij de  
oud-testamentische „moraal“ de gulden regel van  
Augustinus, dat het Nieuwe Testament in het Oude  
verborgen is, maar evenzeer wat hij daaraan toe-  
voegde, dat pas in het Nieuwe over het Oude het  
volle licht opgaat.

Trouwens, binnen de perken van het Oude Testa-  
ment vinden we ten aanzien van den ban een  
gradatie. De ban, de volledige uitroeiing eener  
overwonnen bevolking, behoort in het geheel van  
het theocratisch staatsbestel. „Waarom Israël de  
bewoners van Kanaän moest „verbanen“ wordt  
heel duidelijk gezegd in Deut. 7:1—6 en 20:16—18.  
Als de Israëliet, midden onder de Kanaänieten, in-  
leeft in het landbouwbedrijf, zal het hem menig-  
maal toeschijnen, dat de veld- en hemelgoden van  
Kanaän zooveel dichter bij zijn dan de onzicht-  
bare God Israëls. In waarheid is de Heere veel  
dichter bij Israël dan de goden bij eenig volk op  
den aardbodem zijn; Deut. 4:7. Bij andere volken  
is de natuur vergoddelijkt. In Israël is zij ont-  
goddelijkt. En juist daar openbaart Zich de groote  
God aan den kleinen mensch. De transcendent  
Beheerscher van alle natuurkrachten is voor de  
zijnen een God van nabij. Maar al is dit ook zoo,  
het schijnt anders. En deze schijn, die de volken  
verblindt, zal ook Israël bedriegen, wanneer het  
gaat meeleven met de Kanaänieten, die in hun  
landbouwbedrijf ontelbare veld- en hemelgoden  
vereeren. Daarom moeten de Kanaänieten uitge-  
roeid worden. Nalatigheid bij de volvoering van  
dit strenge bevel heeft Israël menigmaal tot na-  
tuurvergoding doen vervallen. Maar mannen als  
Elia en Elisa hebben dan ook geen bloedbad  
ontzien, als dit gevaar moest worden gekeerd; zie  
I Kon. 18 en II Kon. 9—10. Het ging om datgene,  
wat de eigenlijke reden was van Israëls bestaan.  
Het ging om de zuiverhouding der kennis van den  
God der vaders.“<sup>9)</sup>

Maar Israël heeft aan den strengen eisch van  
den „ban“ niet kunnen voldoen. En dit niet-  
kunnen heeft ook weer eene providentiële betee-  
kenis, waarop de Heilige Schrift elders wijst; Ex.  
23:29—30 en vooral Deut. 7:22. Al te snelle uit-  
roeiing zou verwaarloozing van de velden en ver-  
meerdering van het wild gedierte ten gevolge heb-  
ben gehad. Daarom heeft God de oude bewoners  
verdwien „beetje voor beetje“. Maar bij zulk een  
geweldige executie als de „ban“ wordt uitstel heel  
licht afstel. Onmiddellijk na de overwinning, als